

Nr 64

Utlåtande i anledning av motioner om viss ändring av reglerna i barnavårdslagen angående s. k. återflyttning.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 293 av fru Wallentheim m. fl. samt II: 326 av herr Svensson i Kungälv och fru Skantz.

I motionerna behandlas frågor om skyldighet för barnavårdsnämnd att förordna om övervakning bl. a. vid s. k. återflyttning. I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att motionen överlämnas till 1967 års socialutredning att behandlas med förtur».

Gällande bestämmelser

I 25 § barnavårdslagen anges grunderna för barnavårdsnämnds skyldighet att vidta tillrättaförande åtgärder, och i 26—29 §§ lämnas anvisningar om de medel som därvid skall komma i fråga. Enligt 25 § a) har barnavårdsnämnd att ingripa om någon, som ej fyllt aderton år, misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt, att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara, eller om hans utveckling äventyras på grund av föräldrarnas eller annan fostrares olämplighet som fostrare eller bristande förmåga att fostra honom. Enligt 25 § b) skall vidare ingripande ske om någon, som ej fyllt tjugo år, på grund av brottslig gärning, sedeslöst levnadssätt, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel eller av annan jämförlig anledning är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida. Barnavårdsnämnd skall såvitt möjligt åstadkomma rättelse genom förebyggande åtgärder. I detta avseende kan enligt 26 § komma i fråga hjälpåtgärder, innefattande råd och stöd, förmaning och varning, föreskrifter rörande den underåriges levnadsförhållanden samt *övervakning*. Vilka föreskrifter som kan komma i fråga anges i 27 §. *Övervakare* har enligt 28 § att fortlöpande följa den underåriges utveckling och uppmärksamma hans levnadsförhållanden samt att söka befordra vad som kan vara till gagn för honom. Övervakning står under tillsyn av barnavårdsnämnd. Beslut om övervakning gäller tills vidare men skall omprövas med högst ett års mellanrum. Övervakning upphör senast då den underåriga fyller tjugo år.

Om det visar sig att förebyggande åtgärder, som vidtagits, inte medför rättelse eller om sådana åtgärder bedömes vara gagnlösa, skall enligt 29 § den underårige omhändertagas för samhällsvård. Den omhändertagne skall enligt 36 § barnavårdslagen överlämnas till enskilt hem eller placeras i lämplig anstalt; då han omhändertagits av anledning som avses i 25 § b), får han intagas i ungdomsvårdsskola.

Barnavårdsnämnden skall förklara samhällsvården avslutad, så snart ändamålet med vården får anses uppnått (42 §). Beträffande den som omhändertagits enligt 29 § må enligt 43 § första stycket barnavårdsnämnden, om så anses lämpligt, meddela beslut om villkorligt upphörande av samhällsvården. Sådant beslut innebär att samhällsvården försöksvis avslutas. Efter beslutet må vården när som helst återupptagas, om så erfordras för att uppnå dess syfte. I 43 § andra stycket finns det stadgande, som främst behandlas i motionerna. I lagrummet sägs, att i samband med villkorligt upphörande av samhällsvård »må» nämnden meddela en eller flera sådana föreskrifter som avses i 27 § samt förordna om övervakning. Föreskrift eller förordnande om övervakning skall ej gälla för längre tid än till dess samhällsvården slutligt upphör.

I 44 § barnavårdslagen stadgas bl. a., att i samband med villkorligt upphörande av samhällsvård skall barnavårdsnämnden tillse, att den omhändertagne kommer i tillfredsställande levnadsförhållanden.

Omhändertagande för samhällsvård kan ske — förutom med stöd av 29 § — enligt 31 §. Denna paragraf avser dels de s. k. värnlösa barnen, dvs. barn som förlorat sina föräldrar eller övergivits av dem, dels ock nödställda samt sjuka och svaga barn, som kan omhändertagas med föräldrarnas samtycke. Det allmännas befattning med den omhändertagne skall i dessa fall upphöra när föräldrarna så önskar. Fortsatt omhändertagande enligt 29 § kan dock ske. Ovannämnda regler om övervakning blir då tillämpliga.

Slutligen må här nämnas, att närmare föreskrifter *om övervakning enligt barnavårdslagen* meddelats i kungörelse den 28 oktober 1960 (nr 593).

Motionerna

Motionerna innehåller i huvudsak följande.

Efter en hänvisning till reglerna i 43 § första stycket barnavårdslagen om villkorligt upphörande av samhällsvård — för vilka regler redogörs i avsnittet Gällande bestämmelser — anför motionärerna.

När det gäller fosterbarn aktualiseras oftast återflyttning sedan föräldrarna (eller ensam mor eller far) vid besök visat sig ha »så mycket gemensamt» med barnet att man finner skäl för återplacering. Vid beslutsfattandet om återplacering kan viss osäkerhet om utfallet av åtgärder föreligga. Där förutsättningarna bedömts som mycket goda kan vardagens påfrestningar efter hand rasera positiva attityder och föresatser och spolia såväl de vuxnas som barnets förmåga till anpassning.

Härefter framhåller motionärerna, att ordet »må» i 43 § andra stycket barnavårdslagen — där det heter, att i samband med villkorligt upphörande av samhällsvård må nämnden meddela en eller flera sådana föreskrifter som avses i 27 § samt förordna om övervakning — ej sällan misstolkas och tydes så att övervakning ej erfordras. Enligt motionärernas mening är det angeläget att barnavårdsnämnd vinner förvisning om att den vidtagna åtgärden var riktig eller om motsatsen är fallet kan ingripa snabbt för att förebygga ytterligare skada. Med tanke på mångfalden av exempel på för tidig eller felaktig återflyttning bör lagens 43 § erhålla en skärpt skrivning. Ordet »må» bör utbytas mot ett ovillkorligt *skall* såvitt avser övervakning med tillägget att det åligger barnavårdsnämnd att genom övervakare följa ärendets utveckling.

I motionerna tas vidare upp en annan fråga, som gäller övervakning enligt barnavårdslagen, nämligen övervakning efter konstaterad barnmiss-handel. Motionärerna anför, att sedan barnet efter läkarbehandling återställts fysiskt och psykiskt händer det att barnet utan vidare sänds tillbaka hem till förälder, föräldrar eller annan vårdnadshavare vars sadistiska läggning ådagalagts. Därest mot förmodan indikation för omhändertagande inte anses föreligga med anledning av misshandel bör, anför motionärerna, föreskrivas i barnavårdslagen att barnavårdsnämnd, som obligatoriskt blir underrättad av vederbörande läkare, *skall* — under alla omständigheter — genom övervakare förvissa sig om att barnet icke på nytt löper risk att bli misshandlat.

Beträffande utredningen av de båda frågorna rörande övervakning enligt barnavårdslagen, som i enlighet med det sagda behandlas i motionerna, anför motionärerna, att *socialutredningen* skall göra en allmän översyn av barnavårdslagen, däri inbegripet det materiella innehållet i lagen. Eftersom översynen skall omfatta även nykterhetsvårdslagen och socialhjälpslagen torde emellertid utredningsarbetet bli långvarigt. Med hänsyn härtill synes det motionärerna påkallat, att »punktvisa förbättringar» i här angivna avseenden företas. Motionerna bör därför överlämnas till socialutredningen och behandlas med förtur.

Socialutredningen

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 december 1967 har chefen för socialdepartementet tillsatt en utredning som skall företa en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen, varvid möjligheterna att sammanföra nykterhetsvårdslagen, socialhjälpslagen och barnavårdslagen förutsättningslöst bör undersökas. Utredningsdirektiven är mycket omfattande (se Riksdagsberättelsen 1969 s. 134). Utredningsarbetet skall förutom en lagteknisk samordning av de tre sociala vårdlagarna omfatta frågor rörande vårdens innehåll och anordningar för att tillgodose vård- och hjälpbehov. Den översyn av barnavårdslagen som skall ingå i den allmänna översynen av vårdlagstift-

ningen bör avse även det materiella innehållet, de nuvarande barnavårdsorganens funktioner och funktionsförmåga, lämpligheten och verkningarna av i lagen angivna åtgärder, vård och behandling m. m. I direktiven pekas i anslutning härtill på vissa särskilda frågor inom barnavården, som bör utredas.

I direktiven uttalas slutligen att eftersom det är önskvärt att angelägna reformer inte uppskjuts bör utredningen i den mån så finns motiverat och lämpligt framlägga delförslag innan arbetet slutförts.

Utredning rörande barnmisshandel

En av socialstyrelsen tillkallad utredning har i februari 1969 avgivit ett betänkande angående barnmisshandel. Betänkandet — till vars förslag socialstyrelsen i allt väsentligt anslutit sig — har remissbehandlats och är nu beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I betänkandet redovisas en studie av 119 fall, i vilka enligt utredningens uppfattning barn utsatts för misshandel av föräldrar eller vårdare. På grundval av det bearbetade materialet föreslås en rad åtgärder till förebyggande av barnmisshandel, såsom undervisning av medicinalpersonal och socialvårdspersonal, upplysning av allmänheten, inrättande av en särskild nämnd för dessa frågor inom socialstyrelsen, ökad tillgång till juridisk sakkunskap hos barnavårdsnämnderna, registrering av barnmisshandelsfall, skyldighet för läkare på förlossningsanstalt att anmäla nyfött barn till barnavårdscentral samt bättre samarbete mellan barnavårdscentral och barnavårdsnämnd.

Utskottet

I detta utlåtande behandlas två frågor som rör övervakning enligt barnavårdslagen.

I fråga om barn som är omhändertaget för samhällsvård gäller att vården skall förklaras avslutad så snart ändamålet med vården får anses uppnått. Om så anses lämpligt får barnavårdsnämnden meddela beslut om villkorligt upphörande av samhällsvården. Detta innebär, att samhällsvården försöksvis avslutas men att vården när som helst får återupptagas, om så erfordras för att uppnå dess syfte. I samband med ett sådant villkorligt beslut får nämnden — men är inte skyldig — förordna om bl. a. övervakning.

Motionärerna angriper sistnämnda regel. De menar att övervakning skall vara obligatorisk och att i lagen därutöver bör tilläggas att det åligger barnavårdsnämnd att genom övervakare följa ärendets utveckling. Lagändringen är nödvändig, menar motionärerna, för att, sedan barnet flyttat tillbaka till sin ursprungliga miljö, barnavårdsnämnden alltid skall kunna ingripa snabbt om det visar sig att så är nödvändigt. Den nuvarande regeln har ofta tolkats

så att övervakare inte behöver förordnas vid villkorligt upphörande av samhällsvården.

I motionerna tas även upp en annan fråga som rör övervakning enligt barnavårdslagen. Om ett barn, som misshandlats i hemmet, inte omhändertas för samhällsvård utan får komma tillbaka till det egna hemmet efter vederbörlig vård, bör, menar motionärerna, övervakare ovillkorligen förordnas så att nämnden kan förvissa sig om att barnet inte på nytt löper risk att bli misshandlat. En sådan ovillkorlig skyldighet att förordna övervakare bör inskrivas i barnavårdslagen.

Motionärerna vill, att socialutredningen med förtur skall utreda de i motionerna behandlade frågorna.

Det är självfallet av stor vikt, att barnavårdsnämnden med uppmärksamhet följer utvecklingen i hemmet i sådana fall, som motionärerna åsyftar. Erfarenheterna visar, att övervakning kan vara av största betydelse för att barnavårdsnämnden skall kunna följa ärendet och snabbt ingripa då behov därav uppkommer. Det kan därför, som motionärerna föreslår, finnas skäl att pröva om de nuvarande reglerna i förevarande avseende är lämpligt utformade. Det ingår i socialutredningens uppgift att se över bl. a. det materiella innehållet i barnavårdslagen. Utredningen har således att pröva även nämnda frågor. Utskottet vill vidare framhålla, att en arbetsgrupp inom socialstyrelsen är sysselsatt med att utarbeta nya råd och anvisningar för barnavårdsnämndernas handläggning av ärenden rörande barnmisshandel. I det sammanhanget kommer arbetsgruppen att få ta upp frågorna om i vilken utsträckning övervakare bör förordnas. Arbetsgruppen skall enligt vad utskottet inhämtat arbeta med sådan skyndsamhet att resultatet av gruppens överväganden kan väntas i början av nästa år. Med hänsyn härtill saknas anledning för riksdagen att hemställa att socialutredningen med förtur skall behandla frågorna.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 293 och II: 326 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 oktober 1969

På andra lagutskottets vägnar:

RUTH HAMRIN-THORELL

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Wanhainen (s), Österdahl (fp), Andreasson (cp), Ivar Andersson (s), fru Grethe Lundblad (s) och herr Blomquist (m);

från andra kammaren: herr Lundberg (s), fröken Wetterström (m), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s), Göransson (s), fru Fränkel (fp), fru Håvik (s) och herr Johansson i Skärstad (cp).